

21ST LATIN SUMMER SCHOOL

19th-23rd JANUARY 2015 Education Building, University of Sydney

LEVEL 3Bi

Mediaeval Latin (Pitcher texts)

Instructor: Roger Pitcher and Alison Waters

Romanque rediens referret. Nam et synodum beati papae Martini, centum quinque episcoporum consensu¹ non multo ante Romae celebratam, contra eos maxime, qui unam in Christo operationem et voluntatem praedicabant, | secum veniens adtulit; atque in praefato f. 83 a. religiosissimi abbatis Benedicti monasterio transcribendam commodavit. Tales namque eo tempore fidem Constantinopolitanæ ecclesiae multum conturbaverunt²; sed Domino donante³ proditi iam tunc et victi sunt. Unde volens Agatho papa, sicut in aliis provinciis, ita etiam in Britannia qualis esset status ecclesiae, quam ab hereticorum contagis castus, ediscere, hoc negotium reverentissimo abbati Iohanni Britanniam destinato iniunxit. Quamobrem collecta pro hoc in Britannia synodo, quam diximus, inventa est in omnibus fides inviolata catholica; datumque illi⁴ exemplar eius Romanam perferendum.

Hic death.

Verum ille patriam revertens, non multo postquam oceanum transiit, arreptus infirmitate ac defunctus est; corpusque eius ab amicis propter amorem sancti Martini, cuius monasterio praeerat, Turonis⁵ delatum atque honorifice sepultum⁶ est. Nam et benigno ecclesiae illius hospitio, cum Britanniam iret, exceptus est, rogatusque multum a fratribus, ut Romanam revertens⁷, illo itinere veniret, atque ad eam diuerneret ecclesiam; demique ibidem adiutores itineris et iniuncti operis accepit. Qui etsi in itinere defunctus est, nihilominus exemplum catholicae fidei Anglorum Romanam perlatum est, atque ab apostolico papa omnibusque, qui audiere vel legere, gratantissime susceptum.

¹ consessu C. ² runt altera² to-rant M. ³ iuvante N.
⁴ est illi C. ⁵ toronis M. N. ⁶ tus M. ⁷ devertens M.

CAP. XVII [XIX].

Lr. Ethelthryd² regina virgo perpetua permanserit, cuius nec corpus in monumento corruptum potuerit.

Acceperit autem rex Egefrid coniugem nomine Aedlithrydam³ filiam Anna regis Orientalium Anglorum, cuius sepius⁴ mentionem fecimus, viri bene religiosi, ac per omnia mente et opere egregii⁵; quam et alter ante illum vir habuerat uxorem, princeps videlicet Australium Gyruiorum⁶ vocabulo Tondberet⁷. Sed illo post modicum temporis, ex quo eam accepit, defuncto, data est regi praefato; cuius consortio cum XII annis uteretur, perpetua tamen mansit virginitatis integritate gloriosa; sicut mihi met sciscitanti, cum hoc, an ita esset, quibusdam venisset in dubium, beatæ memoriae Ulfred⁸ episcopus refererat, dicens se testem integritatis eius esse certissimum; adeo ut Egefridus⁹ promiserit se ei terras ac pecunias multas esse donaturum, si reginae posset persuadere eius uti conubio, quia sciebat illam nullum virorum plus illo diligere. Nec diffidendum est nostra etiam aetate | fieri potuisse, quod aeo praecedente aliquoties factum fideles istoriae narrant; donante uno eodemque Domino, qui se nobiscum usque in finem saeculi manere pollicetur. Nam etiam signum divini miraculi, quo eiusdem feminae sepulta caro corrupti non potuit, indicio est, quia virili¹⁰ contactu incorrupta duraverit.

Quæ multum diu regem postulans, ut saeculi curas relinquere, atque in monasterio, tantum vero regi Christo servire permitteretur; ubi uix aliquando intravit, intravit monasterium Aebbe abbatisæ, quæ erat amita regis Egefridi, positum in loco, quem Coludi urbem nominant, accepto velamine sanctimonialis

takes the veil.

¹ r. note¹, p. 247. ² æthilthryt C; ædithryd N. ³ æthil-

thrydam C¹; ædel- C²; ægiththrydam N¹; -drydam N²; aengil- N³.
⁴ superius N. ⁵ -gi M¹. ⁶ stc B; gyruiorum M; gyruiorum C.
⁷ -berht C. ⁸ uul- C. ⁹ eg- C. ¹⁰ a viri M. H.

f. 83 b.

^d Matt.
xviii. 20.

Abbess of
Ely.
Mode of
life and
character.

habitus a praefato antistite Ulfrido¹. Post annum vero ipsa facta est abbatissa in regione, quae uocatur Elge²; ubi constructo monasterio uirginum Deo deuotarum perplurimum mater uirgo, et exemplis uitae caelestis esse coepit et monitis. De qua ferunt, quia ex quo monasterium petit, nunquam lineis, sed solum laneis uestimentis uti uoluerit; raroque in calidis balneis, praeter imminentibus sollempniis³ maioribus, uerbi gratia paschae, pentecostes, epifaniae, Ianuari uoluerit; et tunc nouissima omnium, Iottis prius suo suarumque ministrarum obsequio ceteris, quae ibi essent, famulis Christi; raro praeter maiora sollempnia, uel artiosem necessitatem, plus quam semel per diem manducauerit; semper, si non⁴ infirmitas grauior prohibuisset, ex tempore matutinae synaxeos, usque ad ortum diei, in ecclesia praecibus intenta persisterit. Sunt etiam, qui dicant, quia per prophetiae spiritum, et pestilentiam, qua ipsa esset moritura, praedixerit, et numerum quoque eorum, qui de suo monasterio hae essent de mundo rapiendi, palam cunctis praesentibus intinauerit. Rapta est autem ad Dominum in medio suorum, post annos VII, ex quo abbatissae gradum suscepit; et aequae, ut ipsa iusserat, non alibi quam in medio eorum, iuxta ordinem, quo transierat, ligneo in locello sepulta.

Cui successit in ministerium abbatissae soror eius Sexburg⁵, quam habuerat in coniugem Earconberet⁶ rex Cantuariorum. Et cum sedecim annis esset sepulta, placuit eidem abbatissae leuari ossa eius, et in locello nouo posita in ecclesiam transferri; insitque⁷ quosdam e fratribus quaerere lapidem, de quo⁸ locellum in hoc facere possent; qui ascensa naui, ipsa enim regio | Elge undique est aquis ac paludibus circumdata, neque f. 86ra lapides maiores habet, uenerunt ad ciuitatulam quan-

¹ unil. C. ² elgae C. ³ nis M. C. ⁴ nisi C. ⁵ saex. C.; saeoburg N. ⁶ earconberht C. ⁷ insitque M. ⁸ qua M.

dam desolatam, non procul inde sitam, quae lingua Anglorum Grantacaestir uocatur; et mox inuenerunt iuxta muros ciuitatis locellum de marmore albo pulcherrime factum, operculo quoque similibus lapidis aptissime tectum. Unde intellegentes a Domino suum iter esse prosperatum, gratias agentes retulerunt ad monasterium.

Cumque corpus sacrae uirginis ac sponsae Christi Her body found un-
aperto sepulchro esset prolatum in lucem, ita incor-
ruptum inuentum est, ac si eodem die fuisset defuncta, riptum
sive humo condita; sicut et praefatus antistes Ulfrid, et multi alii, qui nouere, testantur; sed certiori notitia
medicus Cynfrid, qui et morienti illi, et eleuatae de tumulo² adfuit; qui referre erat solitus, quod illa
infirmata habuerit tumorem maximum sub maxilla; . Iusseruntque me, inquit, incidere tumorem illum, ut efflueret noxiusumor, qui inerat; quod dum
facerem, uidebatur illa per biduum aliquid lenius habere; ita ut multi putarent, quia sanari posset
a langore. Tertia autem die prioribus adgravata doloribus, et rapta confestim de mundo, dolorem omnem ac mortem perpetua salute ac uita mutauit.
Cumque post tot annos eleuanda essent ossa de sepulchro, et extento³ desuper papillone, omnis congregatio, nine fratrum, inde sororum, psallens circumstaret; ipsa autem abbatissa intus cum paucis ossa elatura⁴ et dilatura intrasset, repente audiuimus abbatissam intus uoce clara proclamare: "Sit gloria nomini Domini."
Nec multo post clamauerunt me intus, reserato ostio papilionis; uidique eleuatam de tumulo, et positam in lectulo corpus sacrae Deo uirginis quasi dormientis simile. Sed et discooperto uultus indumento, monstrauerunt mihi etiam uultus incisurae, quod feceram, curatum; ita ut mirum in modum pro aperto et hiante uulnere, cum quo sepulta erat, tenuissima tunc

¹ -cester C. ² tumulo M. ³ -tensu C. B. ⁴ eleuatura N.

ciatricis uestigia parent. Sed et lintamina omnia, quibus inuolutum erat corpus, integra apparuerunt, et ita noua, ut ipso die uiderentur castis eius membris esse circumdata.' Ferunt autem, quia, cum praefato tumore ac dolore maxillae sine colli premeretur, multum deletata sit hoc genere infirmitatis, ac solita dicere: 'Scio certissime, | quia merito in collo pondus f. 86¹ largoris porto, in quo iuuenulam me memini superuacua moniliorum pondera portare; et credo, quod ideo me superna pietas dolore colli uoluit grauari, ut sic absoluar reatu¹ superuacuae leuitatis; dum mihi nunc pro auro et margaritis², de collo rubor tumoris ardorque prominat.' Contigit autem tactu indumentorum eorundem et daemonia ab obsessis effugata corporibus, et infirmitates alias aliquoties esse curatas. Sed et loculum, in quo primo sepulta est, nonnullis oculis dolentibus saluti fuisse perhibent; qui cum suum caput eidem loculo adponentes orassent, mox doloris sine caliginis incommodum ab oculis amouerent. Lauerrunt igitur uirgines corpus, et nouis indutum uestibus intulerunt in ecclesiam, atque in eo, quod adlatum erat, sarcofago posuerunt, ubi usque hodie in magna ueneratione habetur. Mirum uero in modum ita aptum corpori uirginis sarcofagum inuentum est, ac si ei specialiter praeparatum fuisset; et locus quoque capitis seorsum fabricatus ad mensuram capitis illius aptissime figuratus apparuit.

The Isle of Ely.

Est autem Elge in provincia Orientalium Anglorum regio familiarum circiter sexcentiarum, in similitudinem insulae uel paludibus, ut diximus, circumdata uel aquis; unde et a copia anguillarum, quae in eisdem paludibus capiuntur, nomen accepit; ubi monasterium habere desiderant memorata Christi famula, quoniam de provincia eorundem Orientalium Anglorum ipsa, ut praefati sumus, carnis originem duxerat.

¹ a reatu C.

² -reitis M^l. Cⁱ. Nⁱ.

CAP. XVIII [XX.]

Hymnus de uita¹.

URDETUR opportunum huic historiae etiam hynnum uirginitatis inserere, quem ante annos plurimos in laudem ac praeconium eiusdem reginae ac sponsae Christi, et ideo ueraciter reginae, quia sponsae Christi, elegiaco metro composuimus; et imitari morem sacrae scripturae, cuius historiae carmina plurima india, et haec metro ac uersibus constat esse composita².

Alma Deus Trinitas, quae saecula cuncta gubernas,

Adnue iam coeptis, alma Deus Trinitas.

Bella Maro resonet, nos pacis³ dona canamus;

Munera nos Christi, bella Maro resonet.

Carmina casta mihi, fedae non raptus Helenae;

Luxus erit lubricis, carmina casta mihi.

Dona superna loquar, miserae non proelia Troiae;

Terra quibus gaudet, dona superna loquar.

En Deus altus adit uenerandae uirginis aluum,

Liberet ut homines, en Deus altus adit.

|Femina uirgo parit mundi⁴ deuota parentem,

Porta Maria Dei, femina uirgo parit.

Gaudet amica cohors de uirgine matre tonantis;

Virginitate micans gaudet amica cohors.

Huius honor genuit casto de germine plures,

Virgineos flores huius honor genuit.

Ignibus usta feris, uirgo non cessit Agathe,

Eulalia et perfert, ignibus usta feris.

Kasta feras superat mentis pro culmine Tecla,

Eufemia sacras⁵ kasta feras superat.

¹ In the capitula C joins the heading of this chapter to that of the preceding one; so AS, R., O₂, O₃, O₄, O₅, &c. In the text C numbers this as a fresh chapter (AS, omits it altogether). ² O₄, O₅ add *a new heading*: 'hymnus . . . elegiaco et paracheico [paracheico O₄] uel reciproco carmine.'³ paucis B. ⁴ -do M^l. ⁵ final s erased in M.

Laeta ridet gladios ferro robustior Agnes,

Caecilia infestos laeta ridet gladios.

Multus in orbe uiget per sobria corda triumphus,

Sobrietatis amor multus in orbe uiget.

Nostra quoque egregia iam tempora uirgo beaut;

Aedilhyrda¹ nitet nostra quoque egregia.

Orta patre eximio, regali et stemmate clara,

Nobilior Domino est, orta patre eximio.

Percipit inde deus reginae, et sceptrum sub astris,

Plus super astra manens, percipit inde deus.

Quid petis, alma, uirum, sponsa iam dedita summo?

Sponsa adest Christus; quid petis, alma, uirum?

Regis ut aetherei matrem iam credo sequaris,

Tu quoque sis mater regis ut aetherei.

Sponsa dicata Deo bis sex regnauerunt annis,

Inque monasterio est sponsa dicata Deo.

Tota sacrata polo celsis tibi floruit actis,

Reddidit atque animam tota sacrata polo.

Uirginis alma caro est tumulata bis octo Nouembres,

Nec putet in tumulo uirginis alma caro.

Kriste, tui est operis, quia uestis et ipsa sepulchro

Inuiolata nitet: Kriste, tui est operis.

Ydros et ater abit sacrae pro uestis honore,

Morbi diffugiunt, ydros et ater abit.

Zelus in hoste furit, quondam qui uicerat Euam;

Uirgo triumphat ouans, zelus in hoste furit.

Aspice, nupta Deo, quae sit tibi gloria terris;

Quae maneat caelis, aspice, nupta Deo.

Munera laeta capis, festiuis fulgrida taedis,

Ecece uenit sponsus, munera laeta capis.

Et noua dulcisono modularis carmina plectro,

Sponsa hymno exultas et noua dulcisono.

Nullus ab altithroni comitatu segregat agni,

Quam affectu tulerat nullus ab altithroni.

¹ sic N^o; -trida N; gailhyrda C.

CAP. XIX [XXI.]

U^t Theodorus episcopus inter Egfridum¹ et Aedilredum² reges
pacem fecerit.

ANNO regni Egfridi³ nono, conserto graui proelio⁴ Battle of
inter ipsum et Aedilredum⁵ regem Merciorum iuxta the Trent,
Annum Treanta, occisus est Aelfrini⁶ frater regis A. D. 679.
Egfridi, inuenis circiter X et VIII annorum, utriusque Theodore
provinciae | multum amabilis. Nam et sororem eius, makes
quae dicebatur Osthryd⁷, rex Aedilred⁸ habebat peace be-
tween
uxorem. Cumque materies belli acrioris et inimicitiae
longioris⁹ inter reges populosque feroces uideretur
exorta, Theodorus Deo dilectus antistes, diuino functus
auxilio, salubifera exhortatione coeptum tanti periculi
funditus extinguit incendium; adeo ut, pacatis alteru-
trum regibus ac populis, nullius anima hominis pro
interfecto regis fratre, sed debita sollemnmodo multa
pecuniae regi ultori daretur. Cuius foedera pacis
multo exinde tempore inter eosdem reges eorumque
regna durarunt.

f 87 b.

Egfrid and
Eadilred.

CAP. XX [XXII.]

U^t uincula cuiusdam captiui, cum pro eo missae cantarentur,
soluta sint.

IN praeſato autem proelio, quo occisus est rex Aelf- Miraculous
frini⁹, memorabile quiddam factum esse constat, quod experience
nequaquam silentio praeterendum arbitror, sed mul- of a North-
torum saluti, si referatur, fore proficuum. Occisus est umbran
ibi inter alios de militia eius iuuenis, uocabulo Imma; prisonier.
qui cum die illo et nocte sequenti inter cadauera
occisorum similis mortuo iaceret, tandem recepto

¹ eef- C. ² aedel- C. ³ eg- N. ⁴ aethl- C. ⁵ -ne C;

aelfrini N. ⁶ -thryð C; -thrid N. ⁷ gailfredh N. ⁸ lan-

gioris M. ⁹ -uine C; aelboini, altered to -bouni N; aelhv'irini

B¹; -ne B².

commoda contigissent et prospera. per intercessionem fraternam, et oblationem hostiæ salutantis caelitus sibi fuisse donata intellexit. Multique hæc a præfato viro audientes, accensi sunt in fide ac devotione pietatis ad orandum, vel ad elemosynas faciendas, vel ad offerendas Deo victimas sacrae oblationis, pro ereptione suorum, qui de saeculo migraverant; intellexerunt enim, quia sacrificium salutare ad redemptionem valeret et animæ et corporis sempiternam.

Hanc mihi historiam etiam quidam eorum, qui ab ipso viro, in quo facta est, audiere, narraunt; unde eam, quia liquido¹ comperi, indubitanter historiæ nostræ ecclesiasticæ inserendam credidi.

CAP. XXI [XXIII].

De vita et obitu Hildæ abbatissæ.

ANNO post hunc sequente, hoc est² anno dominicæ incarnationis DCLXXX, religiosissima³ Christi famula Hild, abbatissa monasterii, quod dicitur Stranaeshale,⁴ ut supra retulimus, post multa, quæ fecit in terris, opera caelestia, ad percipiendâ præmia vitæ caelestis de terris ablata transiit die XV. Kalendarum Decembris, cum esset annorum LXVI; quibus aequa portione⁵ divisis, XXXIII primos in saeculari habitu nobilissime conuersata compleuit, et totidem sequens nobilis in monachica vita Domino consecrauit. Nam et nobilis natu erat, hoc est filia nepotis Eduini⁶ regis, uocabulo Hererici⁷; cum quo etiam rege, ad prædicatorem beatae memoriae Paulini primi Nordanhymbrorum⁸ episcopi, fidem et sacramenta Christi suscepit, atque hæc, usquedum ad eius uisionem peruenire meruit, intemerata seruauit.

¹ qui aliquando C. N. W^{ri}. Dⁱ. &c.; quæ aliquando H. 2 anno... est om. C. ³ religiosa C. ⁴ stranaeshalh C.; stranaeshaleh N. ⁵ portione M. C. B.; portione edd. ⁶ eduinu C. ⁷ hererici C. N. ⁸ nordan. M.

Quæ cum, relicto habitu saeculari, illi soli seruire Storr or her. Hic. decreuisset, secessit ad provinciam Orientalium Anglorum, erat namque propinqua regis illius, desiderans exinde, siquo modo posset, derelicta patria et omnibus, quæcumque habuerat, Galliam peruenire, atque in monasterio Cale peregrinam pro Domino uitam ducere, quo facilius perpetuam in caelis patriam posset mereri¹. Nam et in eodem monasterio soror ipsius Heresud²; mater Alduulf³ regis Orientalium Anglorum, regularibus subdita disciplinis, ipso tempore coronam expectabat æternam; cuius æmulum exemplum, et ipsa proposito peregrinandi annum totum in præfata provincia retenta est; deinde ab Aidano episcopo patriam reuocata accepit locum unius familie ad septentrionalem plagam Uirri⁴ fluminis, ubi æque anno uno monachicam cum paucis sociis uitam agebat.

Post hæc facta est abbatissa in monasterio, quod uocatur Herreu⁵; quod uidelicet monasterium factum erat non multo ante a religiosa Christi famula Heiu, quæ prima feminarum fertur in provincia Nordanhymbrorum⁶ propositum nestemque sanctimonialis habitus, consecrante Aidano episcopo, suscepisse. Sed illa post non multum tempus facti monasterii⁷ secessit ad ciuitatem Calcariam, quæ a gente Anglorum Kælcaæstris⁸ appellatur⁹, ibique sibi mansiorem instituit. Praelata autem regimini monasterii illius famula Christi Hild, mox hoc regulari uita per omnia, prout a doctis uiris discere poterat, ordinare curabat; nam et episcopus Aidan, et quique nouerant eam religiosi, pro insita ei sapientia et amore diuini famulatus, sedulo eam uisitare, obnixè amare, diligenter erundire solebant.

¹ meriti Mⁱ. ² -suit C; heri. B. ³ aldulf C. ⁴ uniri C. ⁵ heortlesig Bⁱ. ⁶ nord. Mⁱ. ⁷ -ri Mⁱ. ⁸ Kælca-B; hælcaestir Cⁱ; hælcaester D. &c.; cealca-C²; kælcaestir N. ⁹ uocatur C. D. &c.

Cum ergo aliquot annos huic monasterio regularis uitae institutioni multum intenta praeeset, contigit eam suscipere etiam construendum siue ordinandum monasterium in loco, qui uocatur Stremeshalh¹, quod opus sibi iniunctum non segniter impleuit. Nam eiusdem, quibus prius monasterium, etiam hoc disciplinis uitae regularis instituit; et quidem multam² ibi quoque iustitiae, pietatis, et castimoniae, ceterarumque uirtutum, sed maxime pacis et caritatis eundem docuit; ita ut in exemplum primitivae ecclesiae nullus ibi diues, nullus esset egens, omnibus essent omnia communia, cum nihil cuiusquam esse uideretur proprium. Tanta autem erat ipsa prudentiae, ut non solum mediores quique in necessitatibus suis, sed etiam reges ac principes nonnumquam ab ea consilium quaereret, et inuenirent. Tantum lectioni diuinarum scripturarum suos uacare subditos, tantum operibus iustitiae se exercere faciebat, ut facillime uiderentur ibidem, qui³ ecclesiasticum⁴ gradum, hoc est altaris officium, apte subirent, plurimi posse reperiri.

Denique V ex eodem monasterio postea episcopus uuldimus, et hos omnes singularis meriti ac sanctitatis uiros, quorum haec sunt nomina, Bosa, Aethla, Offor, Iohannes, et Uilfrid. De primo supra diximus, quod Eboraci⁵ fuerit consecratus antistes; de secundo breuiter intimandum, quod in episcopatum Doricaeestræ⁶ fuerit ordinatus; de ultimis infra dicendum est, quod eorum primus Hagustaldensis⁷, secundus Eboracensis⁸ ecclesiae sit ordinatus episcopus. De medio nunc dicemus, quia, cum in utroque Hildae⁹ abbatissae monasterio lectioni et observationi scripturarum operam dedisset, tandem perfectiora desiderans, uenit

¹ -halh C; stremaeshalh B. N. ² multa B. ³ qui et M. ecclesiasticum M. ⁴ ebur-C. N. ⁵ -egstre C; dorci-caestreg N. ⁶ hildix N. ⁷ ag. N.

Cantiam ad archiepiscopum beatae recordationis Theodorum; ubi postquam aliquandiu lectionibus sacris uacauit, etiam Roman adire curauit, quod eo tempore magnae uirtutis aestimabatur; et inde cum redians Britanniam adisset, diuertit ad prouinciam Huiciorum, cui tunc rex Osric praefuit; ibique uerbum fidei praedicans, simul et exemplum uiuendi sese uidentibus atque audientibus exhibens, multo tempore mansit. Quo tempore antistes prouinciae illius, uocabulo Bosel¹, tanta erat corporis infirmitate depressus, ut officium episcopatus per se implere non posset; propter quod omnium iudicio praefatus uir in episcopatum pro eo electus, ac iubente Aethredo² rege per Uilfridum beatae memoriae antistitem, qui tunc temporis Mediterraenorum Anglorum episcopatum gerebat, ordinatus est; pro eo, quod archiepiscopus Theodorus iam defunctus erat, et nequid aliud pro eo ordinatus episcopus. In quam uidelicet prouinciam paulo ante, hoc est ante praefatum uirum Dei Boselum, uir strenuissimus ac³ doctissimus atque excellentis ingenii uocabulo Tathfrid⁴, de eiusdem abbatissae monasterio electus est antistes; sed, priusquam ordinari posset, morte immatura praereptus est.

Non solum ergo praefata Christi ancilla et abbatissa Hild, quam omnes, qui nouerant, ob insigne pietatis et gratiae matrem uocare consueverant, in suo monasterio uitae exemplo praesentibus exiit; sed etiam plurimis longe⁵ manentibus, ad quos felix industriae ac uirtutis eius rumor peruenit, occasionem salutis et correctionis ministravit. Oportebat namque impleri somnium, quod mater eius Bregunsid⁶ in infantia eius uidit. Quae cum uir eius Hereric⁷ exularet sub rege Bretonum Cerdice, ubi et ueneno perit, uidit per somnium,

¹ bosel B (?). ² aethl. C. ³ et M. ⁴ -frid C.² ⁵ longius C; -gus N. ⁶ -suid C; uel beorhtsuid B.² ⁷ herrie N.

quasi subito sublatum eum quaesierit cum omnidiligentia, nullumque eius usquam uestigium¹ apparuerit. Verum cum soletissime illum quaesierit, extemplo se repperire sub ueste sua monile pretiosissimum; quod, dum attentius consideraret, tanti fulgore luminis refulgere uidebatur, ut omnes Britanniae fines illius gratia splendoris impleret. Quod nimirum somnium ueraciter in filia eius, de qua loquimur, expletum est; | cuius uita non sibi solummodo, sed f. 90^u multis bene uiuere uolentibus exempla operum lucis praebuit.

Her long illness and death.

Verum illa cum multis annis huic monasterio praeesset, placuit pio prouisorio salutis nostrae sanctam eius animam longa etiam infirmitate carnis examinari, ut, iuxta exemplum apostoli, uirtus eius in infirmitate perferetur. Perussa etenim febribus acri coepit ardore fatigari², et per sex continuos annos eadem molestia laborare non cessabat; in quo toto³ tempore nunquam ipsa uel conditori suo gratias agere, uel commissum sibi gregem et puplice et priuatum docere praetermittebat. Nam suo praedocta exemplo, monebat omnes⁴ et in salute accepta corporis Domino⁵ obtemperanter seruendum, et in aduersis rerum siue infirmitatibus membrorum fideliter Domino esse gratias semper⁶ agendas. VII° ergo suae infirmitatis anno, conuerso ad interanea dolore, ad diem peruenit ultimam, et circa galli cantum, percepto uisico sacrosanctae communionis, cum arcessitis⁷ ancillis Christi, quae erant in eodem monasterio, de seruanda eas inuicem, immo cum omnibus pace euangelica ammoneret; inter uerba exhortationis laeta mortem uidit, immo, ut uerbis Domini loquar, de morte transiit Ioh. v. ad uitam.

¹ -giam M. ² -re Mⁱ. ³ toto om. Mⁱ. ⁴ omnes om. Mⁱ.
⁵ domino om. Mⁱ. ⁶ semper, addid on margin M.
⁷ arcessitis C. N^o.

Qua uidelicet nocte Dominus omnipotens obitum ipsius in alio longius posito monasterio, quod ipsa eodem anno construxerat, et appellatur Hacon¹,
manifesta uisione reuelare dignatus est. Erat in ipso monasterio quaedam sanctimonialis femina, nomine Begu², quae XXX et amplius annos dedicata³ Domino uirginitate, in monachica conuersatione seruiebat. Haec tunc in dormitorio sororum pauans, audiuit subito in aere notum campanae sonum, quo ad orationes excitari uel conuocari solebant, cum quis eorum de saeculo fuisset euocatus; apertisque, ut sibi uidebatur, oculis, aspexit, detecto domus culmine, fusam desuper lucem⁴ omnia repleuisse; cui uidelicet lucidum sollicita intenderet, uidit animam praefatae Dei famulae in ipsa luce, comitantibus ac ducentibus angelis, ad caelum ferri. Cumque somno excessa uideret⁵ ceteras pausantes circa se sorores, intellexit uel in somnio, uel in uisione mentis ostensum sibi esse, quod uiderat. Staturaque exurgens, nimio timore perterrita, cucurrit ad uirginem, quae tunc monasterio abbatisae uice praefuit, cui nomen erat Frigyd⁶, Aethuque ac lacrimis multum perfusa, | ac suspiria longa trahens, nuntiavit matrem illarum omnium Hilid⁷ abbatisam iam migrasse de saeculo, et se aspectante cum luce immensa, ductibus angelis, ad aeternae limina lucis et supernorum consortia ciuium ascendisse. Quod cum illa audisset, suscitauit ac psalmis pro anima matris operam dare monuit. Quod cum residuo noctis tempore diligenter agerent, uenerunt primo diluculo fratres, qui eius obtum nuntiarent, a loco, ubi⁸ defuncta est. At illae respondentes dixerunt se prius eadem cognouisse; et,

¹ haconos C. ² begið B². ³ dicata N. ⁴ luce M.
⁵ uidit C. ⁶ -gyð C; -gid N. ⁷ hildrudam N^o. ⁸ ubi addid on margin M.

f. 90 b.

Visions connected with her death.

cum exponeret per ordinem, quomodo haec vel quando didicissent, inuentum est, eadem hora transitum eius illis ostensum esse per visionem, qua illam referebant exisse de mundo. Pulehrique rerum concordia procuratum est diuinitus, ut, cum illi exitum eius de hac vita uiderent, tunc isit introitum eius in perpetuam animarum uitam cognoscerent. Distant autem inter se monasteria haec XIII ferme milibus passuum.

Ferunt autem, quod eadem nocte, in ipso quoque monasterio, ubi praefata Dei famula obiit, cuidam uirginum Deo deuotarum, quae illam immenso amore diligebat, obitus illius in uisione apparuerit, quae animam eius cum angelis ad caelum ire conspexerit, atque hoc ipsa, qua factum est, hora his, quae secum erant, famulis Christi manifeste narrauerit, easque ad orandum pro anima eius, etiam priusquam cetera congregatio eius obitum cognouisset, excitauerit. Quod ita fuisse factum mox congregatioui mane factio innouit. Erat enim haec ipsa hora cum aliis nonnullis Christi ancillis in extremis monasterii¹ locis seorsum posita, ubi nuper uenientes ad conuersationem² feminæ solebant probari, donec regulariter institutæ in societatem congregationis susceperentur.

CAP. XXII [XXIV].

Quod³ in monasterio eius fuerit frater, cui donum canendi sit diuinitus concessum.

Story of
Cædmon,
the cow-
herd heard
of Whitby.

In huius monasterio abbatissæ fuit frater quidam diuina gratia specialiter insignis, quia⁴ carmina religioni et pietati apta facere solebat; ita ut, quicquid ex diuinis litteris per interpretes disceret, hoc ipse post pusillum uerbis poeticis maxima suauitate et

¹ -ri M. ² conuersationem O₃-4 &c. ³ This title is omitted in the capitula of B. ⁴ qui N; quia with the a deleted C.

compunctione compositis, in sua, id est Anglorum, lingua proferret. Cuius carminibus multorum saepe¹ animi ad contentum saeculi, et appetitum sunt uitæ caelestis accensi. Et quidem et alii post illum in gente Anglorum religiosa poemata facere temptabant; sed | nullus eum aequiparare potuit. Namque ipse non ab hominibus, neque per hominem institutus, canendi artem didicit, sed diuinitus aditus gratis canendi donum acceperit. Unde nil unquam friuoli et superuacui poematis facere potuit, sed ea tantummodo, quæ ad religionem pertinent, religiososam² eius linguam decebant. Siquidem in habitu saeculari usque ad tempora prouectoris³ aetatis constitutus, nil carminum aliquando didicerat. Unde nonnumquam in conuiuio, cum esset lætitiæ causa decretum, ut omnes per ordinem cantare deberent, ille, ubi adpropinquare sibi citharam cernebat, surgebat a media caena, et egressus ad suam domum repedabat.

Quod dum tempore quodam faceret, et relicta domu conuiuii⁴ egressus esset ad stabula inuentorum, quorum ei custodia nocte illa erat delegata, ibique hora competenti membra dedisset sopori, adtattit ei⁵ quidam per somnium, eumque salutans, ac suo appellans nomine: 'Cædmon⁶?' inquit, 'canta mihi aliquid.' At ille respondens: 'Nescio,' inquit, 'cantare; nam et ideo de conuiuio egressus huc secessi, quia cantare non poteram.' Rursum ille, qui cum eo loquebatur, 'Attamen,' ait, 'mihi⁷ cantare habes?' 'Quid,' inquit, 'debeo cantare?' Et ille, 'Canta,' inquit, 'principium creaturarum.' Quo accepto responso, statim ipse coepit cantare in laudem Dei conditoris uersus, quos nunquam audierat, quorum⁸ iste est sensus: 'Nunc laudare

His miraculosis gentis of song.

¹ saeculi C¹ saecularium C²; oft AS. ² vel rel. C. ³ profect- C. ⁴ conuiuio M. ⁵ enim ei M. ⁶ egd- C. N. ⁷ mihi om. C. ⁸ Pron quorum to cervical, p. 262, *irresistive is wanting in H₁, owing to the loss of a leaf.*